

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

SAK NR 13468674 525/21-123

ETTERFORSKING AV ANSATTE VED ØST POLITIDISTRIKT FOR Å HA SKUTT OG DREPT X 28. AUGUST 2021 I SARPSBORG**1. Sammendrag og konklusjon**

Saken gjelder politiets oppdragsløsning og bruk av skytevåpen i forbindelse med at X 28. august 2021 ble skutt og drept av politiet i Sarpsborg.

En patrulje bestående av politibetjent A, politibetjent B og politibetjent C kjørte denne morgenen utrykning mot Uno-X ved Landekrysset, etter at politiet hadde fått melding om at en mann hadde løpt etter en annen med kniv og truet med å drepe vedkommende. Det var gitt bevæpning på oppdraget.

Patruljen påtraff mannen de antok hadde truet med kniv, og tjenestepersonene B og A gikk ut av politibilen og anropte vedkommende. Fra en avstand på syv til åtte meter fra tjenestepersonene, tok mannen fram en kniv og beveget seg raskt mot dem med kniven hevet. I løpet av få sekunder avfyrte tjenestepersonene fem skudd mot mannen. Mannen ble truffet av tre skudd, hvorav to gikk gjennom bløtvev i henholdsvis venstre og høyre legg, mens ett gikk gjennom venstre arm og videre inn i brystet og gjennom hjertet. Sistnevnte skudd var dødbringende.

Spesialenheten mener at politiet befant seg i en nødvergesituasjon da skuddene ble avfyrt, og at bruken av skytevåpen var nødvendig og forsvarlig. Mindre inngripende handlingsalternativer var i situasjonen ikke anvendelige. Etterforskningsresultatet taler med særlig styrke mot at tjenestepersonene opptrådte straffbart ved skuddløsningen, og straffeforfølgningen mot dem henlegges som intet straffbart forhold anses bevist.

2. Sakens bakgrunn

Spesialenheten for politisaker ble lørdag 28. august 2021 ca. kl. 08.30 kontaktet av operasjonssentralen i Øst politidistrikt, og varslet om at politiet kort tid i forveien hadde skutt en person i Tuneveien i Sarpsborg. Spesialenheten ble senere orientert om at personen, som viste seg å være X, var erklært død. Spesialenheten iverksatte etterforskning i medhold av påtaleinstruksen § 34-6 andre ledd.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

Spesialenheten for politisaker

Post: Postboks 93, 2301 HAMAR
Tel: 62556100 Faks: 62556102
E-post: post@spesialenheten.no

3. Spesialenhetens etterforskning

Politibetjent A og politibetjent B ble 28. august 2021 avhørt som mistenkte. Advokat Y er forsvarer for begge tjenestepersonene. Politibetjent C er avhørt som vitne.

Spesialenheten har avhørt følgende vitner som observerte ulike deler av hendelsesforløpet:

- V1 (bussjåfør)
- V2 (bussjåfør)
- V3 (bussjåfør)
- V4 (fører av Toyota Hiace)
- V5 (fører av VW Touran)
- V6 (ansatt ved Valaskjold omsorgssenter)
- V7 (ansatt ved Valaskjold omsorgssenter)
- V8 (ansatt ved Valaskjold omsorgssenter)
- V9 (ansatt ved Valaskjold omsorgssenter)

Spesialenheten har sikret videoopptak fra V5 og V8s mobiltelefoner. Fra en anonym tippser til VG har Spesialenheten mottatt videoopptak fra dashbordkamera. Ingen av videoopptakene viser politiets bruk av skytevåpen.

X ble 30. august 2021 obdusert ved Oslo universitetssykehus, Seksjon for rettspatologi og klinisk rettsmedisin. Representanter fra Spesialenheten og Kripos deltok under obduksjonen. Den rettsmedisinske kommisjonen har vurdert og godkjent obduksjonsrapporten.

Kripos har på Spesialenhetens anmodning gjennomført åstedsundersøkelse i Tuneveien. I forbindelse med åstedsundersøkelsene ble det foretatt en 3D-skanning for visualisering av åstedet og hendelsesforløpet. Kripos har også gjennomført sporsikring i forbindelse med obduksjonen, og gjennomført våpentekniske undersøkelser mv. Basert på det foreliggende etterforskningsmaterialet har ikke Spesialenheten funnet det nødvendig å gjennomføre rekonstruksjon.

Øst politidistrikt opprettet etter hendelsen anmeldelse av X for forsøk på drap på Z, og gjennomførte flere avhør. Spesialenheten har innhentet dokumentene i denne saken, sak 1552xxxx. I tillegg er oppdragslogg fra Politioperativt system (PO-logg) og lydlogger (sambandsmeldinger og telefonsamtaler til/fra operasjonssentralen) innhentet.

Fra AMK har Spesialenheten innhentet ambulansejournal og rapport fra luftambulansetjenesten.

Advokatene X1 og X2 er oppnevnt som bistandsadvokater for de etterlatte etter X.

4. Nærmere om sakens faktum

På morgenen lørdag 28. august 2021, møtte tjenestepersonene A, B og C på vakt som eneste patrulje ved Sarpsborg politistasjon. De tre jobber samme turnus, og alle er innsatspersonell i kategori IP3. Dette innebærer at de har mer trening, deriblant våpentrening, enn annet operativt mannskap. Politibetjent A var, som eldste tjenesteperson, leder på patruljen. Ved oppstart av vekten ble han i tillegg utpekt av innsatsleder til å være

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 2 av 11

aksjonsleder i GDE (geografisk driftsenhet) Syd. Som aksjonsleder er det opp til ham å bestemme hvilke våpen som skal brukes på oppdrag og hvordan aksjoner skal legges opp.

På samme tid, kl. 08.00, mottok operasjonssentralen i Øst politidistrikt en nødtelefon fra V10. V10 opplyste at hun var blitt stanset av en gutt som løp midt i Tuneveien i Sarpsborg, og som hadde fortalt at en mann ville drepe ham. Hun opplyste også at mannen stod et stykke unna og vinket mot dem, og at gutten verken hadde sko eller sokker på. Politiet fikk opplyst at gutten het Z, at mannen hadde kniv og at de begge bodde på Sarpsborg vandrerhjem Tuneheimen. V10 beskrev at mannen hadde mørke klær, mørkt hår og så utenlandsk ut, og at han hadde stoppet ved bensinstasjonen Uno-X. Etter hvert opplyste hun at mannen hadde gått mot "hotellet" og at hun ikke lenger så ham.

Mens operatøren holdt linjen med melder, ble det kl. 08.01 etablert sambandskontakt mellom operasjonssentralen og patruljen på Sarpsborg politistasjon. Patruljen fikk opplyst at det var innkommet melding om en "person som løp midt i veien og sier at noen skal drepe ham", at de fremdeles var i meldingsmottak og at patruljen skulle "ta en kode 1" mot Tuneveien. Det ble i påfølgende meldinger opplyst at melder så en annen person ved en bensinstasjon, og at det var gitt bevæpning på oppdraget ettersom denne andre personen angivelig hadde kniv og det var uklart om det dreide seg om psykiatri. Operasjonssentralen ba deretter innsatsleder på patrulje U05 kjøre mot Tuneveien. U05 svarte at de ville reise ut sammen med en hundepatrulje. [REDACTED]. Operasjonssentralen leste deretter ut beskrivelsene av mannen med kniv.

Beslutning om bevæpning med skytevåpen ble truffet av oppdragsleder på operasjonssentralen, D. Kl. 08.03 har D ført følgende i PO-loggen:

"Situasjonsbeskrivelse: Har muligens kniv og sier skal drepe. Potensielt særlig farlig oppdrag for egne mannskaper".

Kl. 08.04 meldte operasjonssentralen at V10 ikke lenger så mannen som skulle ha truet med kniv. Det ble opplyst at han hadde gått mot hotellet, som var vandrerhjemmet Tuneheimen.

Tjenestepersonene A, B og C har i all hovedsak forklart seg samsvarende om det videre hendelsesforløpet. Deres forklaringer støttes også i det vesentlige av øvrige bevis i saken, herunder vitneforklaringer fra sivile og objektive funn. På bakgrunn av etterforskningsresultatet legger Spesialenheten følgende til grunn:

De tre tjenestepersonene oppfattet oppdraget de fikk som alvorlig. De løp ned i kjelleren på politihuset, pakket med seg utstyr og bevæpnet seg. De var alle iført enkel skuddsikker vest. Ettersom det hastet med å reise ut og de ikke visste hvor gjerningspersonen befant seg, tok de seg ikke tid til å ta på annet verneutstyr, som hjelm og tungvest.

Alle tre bevæpnet seg med pistol. Politibetjent B bevæpnet seg i tillegg med MP5 fordi oppdraget var utendørs og MP5 er et mer treffsikkert skytevåpen på lengre avstander.

Politibetjent A tok med seg plastskjold. I tillegg til dette hadde alle utstyrsbelte med pepperspray og batong. De hadde ikke tilgang til elektrosjokkvåpen.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 3 av 11

Patruljen benyttet en uniformert Mercedes Vito cellebil. Politibetjent C var sjåfør og politibetjent B satt foran på passasjersiden. Politibetjent A satt i baksetet, rett bak politibetjent B. Ifølge politibetjent B tok det ca. 2-3 minutter fra de mottok oppdraget og til de kjørte ut.

Tuneveien (FV118) er hovedveien mellom E6 ved Grålum og Sarpsborg sentrum. Uno-X Valaskjold ligger i Tuneveien 1B, ca. 1 km i nordvestlig kjøreretning fra Sarpsborg politistasjon. [REDACTED].
Vandrerrhjemmet Tuneheimen ligger omtrent midt mellom de to tjenestestedene.

Patruljen kjørte utrykning mot Valaskjold. Det ble benyttet blålys, men ikke sirene. Det var lite trafikk, og de så få biler og personer ute. Tjenestepersonene la en plan om først å sikre Z. I tråd med ordinær polititaktikk skulle de deretter søke etter og finne mannen med kniv, anrope ham og be ham om å etterkomme politiets pålegg.

Like før Uno-X ble patruljen oppmerksom på en bil som stod parkert i motgående kjørebane og med nødblinken på. Tjenestepersonene antok at dette var melder V10. På fortauet ved siden av bilen stod Z. Han fremsto for tjenestepersonene som utslitt og veldig redd, ved at han var tungpustet og skalv. Politibetjent C bremsset ned og spurte Z om han var blitt truet med kniv. Spesialenheten legger til grunn at klokken da var 08.07. Z nikket bekreftende, og på spørsmål om hvor vedkommende som hadde truet var, pekte Z videre nedover Tuneveien. Patruljen vurderte Z som uskadd, og ga beskjed om at han og V10 skulle bli der de var. Tjenestepersonene kjørte deretter videre for å se etter mannen.

Tjenestepersonene oppfattet på dette tidspunktet at de hadde å gjøre med en person som hadde løpt etter en annen med kniv. De visste ikke om vedkommende hadde løpt etter en tilfeldig person, eller om de kjente hverandre. De vurderte derfor at det var viktig å få kontroll på mannen før han eventuelt skadet andre. Politibetjent A sa til de andre på patruljen at de skulle stoppe bilen på god avstand dersom de så mannen, for å få mer spillerom. De skulle deretter ta kontakt ved anrop.

Patruljen kjørte Tuneveien gjennom Landekrysset. Idet de kjørte over en bakketopp, ca. 500 meter fra stedet de påtraff Z, så de en person som passet beskrivelsen som var gitt av mannen. Personen de så var X. Han befant seg da ca. 20 meter foran politibilen, og gikk i retning fra dem på fortauet ved KK Sushi. Det var ingen andre personer i området. Patruljen meldte fra på samband om observasjonen. Ingen av tjenestepersonene kan huske å ha sett eller vært i kontakt med X tidligere, og Spesialenheten legger til grunn at de ikke visste hvem han var.

Politibetjent C stanset politibilen ca. 10 meter bak X, og tjenestepersonene B og A gikk umiddelbart ut av bilen. Politibetjent B gikk ut døren foran på passasjersiden med MP5, og beveget seg to til tre meter i retning mot X. Han hadde våpenet synlig, og holdt det med pipen pekende ned mot bakken. Politibetjent A gikk ut av skyvedøren bak på passasjersiden og foran bilen, tok opp våpenet og holdt plastskjoldet foran seg. Politibetjent B ropte "bevæpnet politi". X snudde seg mot ham, og politibetjent B ropte "bevæpnet politi, vis hendene". X etterkom pålegget, og holdt hendene åpne og litt ut til siden for kroppen. Deretter trakk han plutselig frem en kniv, hevet kniven over hodet med spissen på bladet pekende mot politiet, og begynte i samme øyeblikk å bevege seg raskt mot dem. Kniven hadde en total lengde på ca. 33 cm, hvorav et sagtannet blad utgjorde ca. 21 cm. Politibetjent B har anslått at avstanden

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 4 av 11

mellom dem var syv til åtte meter på dette tidspunktet, og begge tjenestepersoner oppfattet at de var i livsfare. Politibetjent C, som fortsatt satt inne i bilen etter å ha skråstilt den midt i veien, oppfattet X som "vill i blikket".

Om den innledende kontakten med X har politibetjent A forklart at situasjonen ble håndtert slik de pleier, ved å stanse politibilen et stykke unna, gå ut og anrope. Han så ingen andre alternativer enn å ta kontakt med X, ettersom de hadde opplysninger om at han hadde løpt etter en annen person med kniv og uttalt at han ville ta livet av vedkommende. De kunne ikke risikere at X påtraff andre mennesker, og tenkte derfor at dette var en person de måtte få kontroll på og pågripe. På stedet var det åpent, og de hadde god oversikt og kontroll over situasjonen og omgivelsene.

Da X kom mot politiet med kniven hevet, la politibetjent B MP5-en i anleggsstilling, siktet mot Xs venstre lår/kne, og avfyrte ett skudd på ca. seks til syv meters avstand. Han så en liten rykning i Xs ben, og antok derfor at han traff. Politibetjent B registrerte også at politibetjent A løsnet skudd, men visste ikke hvor han eventuelt traff. Tjenestepersonene oppfattet at skuddene ikke hadde effekt fordi X fortsatte mot dem. Politibetjent B siktet derfor litt høyere og mot Xs skulder/brystregion/armhule, og avfyrte et nytt skudd. Politibetjent B merket at politibetjent A omtrent helt samtidig også avfyrte ytterligere ett skudd. Politibetjent B er usikker på om han også kan ha avfyrte et tredje skudd.

Da politibetjent A så at X fortsatte fremover mot dem etter at politibetjent B hadde avfyrte første skudd, opplevde han at han ikke hadde annet valg enn å skyte X i brysthøyde. Han siktet og avfyrte først ett skudd mot overkroppen til X. Skuddet hadde ingen virkning, og han avfyrte umiddelbart ett skudd til som traff X på venstre side i overkroppen. Han så at det andre skuddet hadde effekt, ved at X segnet om på kanten mellom fortauet og veien, et par meter foran dem. På samme tid som han avfyrte sitt andre skudd, oppfattet han at også politibetjent B avfyrte ett skudd. Politibetjent C oppfattet at det ble avfyrte mellom tre og seks skudd i rask rekkefølge. Han trakk selv våpen og gikk ut av bilen. X lå da på fortauet.

Spesialenheten legger til grunn at det gikk 17 sekunder fra patruljen meldte at de hadde observert X og til de meldte at skudd var avfyrte.

Politibetjent B og politibetjent A opplevde at X kom så raskt mot dem at de ikke hadde tid til muntlig å varsle at de ville skyte, eller avfyre varselskudd. De oppfattet begge at bruk av pepperspray eller batong ville medført for stor risiko, og ikke ville vært egnet til å avverge angrepet eller ført til en pågripelse. De så det heller ikke som et alternativ å trekke seg unna, fordi X var såpass nær dem og angrepet skjedde fort.

Etter at X hadde falt om på bakken, gikk politibetjent C bort til ham, mens politibetjent B sikret med MP5. Politibetjent C fjernet kniven fra Xs hånd og kastet den 4-5 meter vekk slik at den landet i gresset ved siden av KK Sushi. Han snudde X rundt og satte på ham håndjern, før politibetjent A og B hylstret våpnene sine. Politibetjent C visiterte X for eventuelle farlige gjenstander, og fant en mindre kniv som også ble kastet bort. Dette var en kniv av merket "Fiskars" med en total lengde på 22 cm, hvorav bladet utgjorde ca.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 5 av 11

11. cm. Samtidig meldte de på samband at skudd var avfyrt og at de trengte bistand. De tok deretter av håndjernene og satte i gang med førstehjelp.

Politibetjent A flyttet politibilen noen meter utenfor veibanen. Etter kort tid kom det to andre politipatruljer, ambulanse og luftambulansetjeneste. Tjenestepersonene har forklart seg om hva de gjennomførte av førstehjelp på stedet frem til helsepersonell ankom. Medisinske tiltak og omstendighetene på stedet er også gjengitt i ambulansetjenestens og rapport fra luftambulansetjenesten, uten at det er funnet nødvendig å gjengi fra rapportene. De medisinske tiltakene ble avsluttet kl. 08.47, da det ble konstatert at Xs liv ikke stod til å redde.

X ble 30. august 2021 obdusert ved Oslo universitetssykehus, Avdeling for rettsmedisinske. Fra obduksjonsrapportens sammenfatning og konklusjon hitsettes:

"Av tegn til skader er det påvist tre skuddkanaler med hovedsakelig retning fra venstre til høyre i kroppen: En gjennom venstre overarm med fortsettelse inn gjennom venstre brystvegg, venstre lunge og hjertet samt et deformert prosjektil i fremre høyre brystvegg, en horisontalt gjennom venstre legg og en horisontalt gjennom høyre legg, begge med oppriving av bløtvev, men uten å omfatte skjellettstrukturer eller store blodkar. Skuddskaden i brystet har medført blødning til begge brysthulene og hjerteposen. ...

Døden antas å skyldes virkningen av skuddet i brystkassen. Gjennomskudd av hjertet fører til meget rask død og vil ikke kunne behandles."

Ut fra Kripos' åsteds- og undersøkelsesrapport legger Spesialenheten til grunn at det ble avfyrt minst fem skudd, hvorav politibetjent B avfyrte tre skudd og politibetjent A avfyrte to skudd. X ble truffet av tre av skuddene. Resultatet av Kripos' undersøkelser taler med stor sikkerhet for at skuddet i overkroppen ble avfyrt med pistolen, og da av politibetjent A. Ett av skuddene i leggene er med stor sikkerhet avfyrt med maskinpistolen, og da av politibetjent B. Det kan ikke fastslås om begge skadene i leggene var forårsaket av skudd fra maskinpistolen, eller om ett av dem også var forårsaket av skudd fra pistolen. Skyteavstanden har heller ikke vært mulig å fastslå.

I vinduet til KK Sushi i første etasje var det en knusningsskade i det ytre glasset, ca. 2,3 meter over bakken og ca. 3,25 meter fra nordenden av fasaden. I bunnen av karmen mellom det ytre og indre vindusglasset lå det flere mindre blyfragmenter. I blikkplaten på veggen ble det påvist to inntrykksskader med umiddelbar nærhet til hverandre ca. 3,1 meter over bakken, 1,6 meter fra nordenden av fasaden og ca. 1,1 meter under et vindu i andre etasje. Kripos har i åsteds- og undersøkelsesrapporten konkludert med at to skudd har truffet Tuneveien, ett i blikkplaten veggen og ett i vinduet til KK Sushi. Det kan ikke fastslås hvilke av de to våpnene som forårsaket skadene på bygningen.

Begge knivene er undersøkt av Kripos. Det er ikke sikret fingeravtrykk. Politioverbetjent E ved fingeravtrykkseksjonen på Kripos har til Spesialenheten opplyst at det ble funnet deler av papillarlinjer (linjene i avtrykkene) på den ene kniveggen, men at det ikke var nok til å kunne brukes i videre undersøkelser. Dette er ifølge politioverbetjent E ikke uvanlig.

Tjenestepersonene A, B og C ble værende på stedet frem til innsatsleder ga dem beskjed om å kjøre inn til stasjonen. De tre kjørte sammen inn, uten

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 6 av 11

andre tjenestepersoner i bilen. De har forklart at de på stasjonen ble møtt av nærpolitissjef F og stasjonssjef G. De pakket ut av patruljebilen, la våpnene med magasiner tilbake i våpenskapet og ga nøklene til F. De hadde selv tømt våpnene på åstedet, og lagt dem i bilens våpenkasse. Ettersom de var tilsølte av blod, vasket de klærne de hadde på seg og dusjet. Politibetjent A har forklart at dette ble gjort av smittevernhensyn og i tråd med vanlig prosedyre. Etter at de hadde dusjet og fått på seg nytt tøy, ble de holdt adskilt frem til avhør. Ut fra tjenestepersonenes forklaringer, sammenholdt med tidsangivelser i PO-loggen, legger Spesialenheten til grunn at de tre var sammen på åstedet, i bilen og på stasjonen i ca. en time før de ble adskilt.

5. Spesialenhetens vurdering

5.1 Innledning

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1. Dersom noen blir alvorlig skadet eller dør som følge av politiets tjenesteutøvelse, skal etterforskning iverksettes selv om det ikke er grunnlag for mistanke om en straffbar handling, jf. påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Spesialenheten legger til grunn at den innkomne nødmeldingen ga politiet en plikt til å rykke ut og få oversikt og kontroll over personen med kniv. Det vises til politiloven § 2 og politiinstruksen kapittel 2, som inneholder bestemmelser om politiets oppgaver og plikter. Det er ikke tvilsomt det var grunnlag for å gjennomføre oppdraget bevæpnet. Det vises her til våpeninstruksen § 3-2 første ledd bokstav a), hvor det fremgår at bevæpning med skytevåpen kan skje når omstendighetene gir grunn til å tro at tjenestepersonene i tjenesteoppdraget kan komme til å stå overfor en situasjon som er særlig farlig for dem eller andre.

Som aksjonsleder var politibetjent A ansvarlig for den taktiske planleggingen og gjennomføringen av oppdraget. Det har under etterforskningen ikke fremkommet opplysninger som gir grunn til å vurdere om tjenestepersonenes innledende oppdragsløsning var straffbar. Det hastet å reise ut på oppdraget, og tjenestepersonene kan av den grunn ikke bebreides for at de ikke tok seg tid til å ta på tungvest og hjelm. Utrykningskjøringen, kontakten med Z og V10, og søket etter gjerningsperson, fremstår å være i tråd med alminnelig polititaktikk. Det samme gjør planen om hvordan de skulle tilnærme seg gjerningspersonen for å få kontroll på ham.

Den videre vurderingen og spørsmålet om straffansvar, vil etter dette knytte seg til tjenestepersonene As og Bs bruk av skytevåpen.

5.2 Bruken av skytevåpen

Spesialenheten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at politibetjent A med pistol avfyrte til sammen to skudd mot X, hvorav ett av skuddene traff X i overkroppen og førte til at han døde. Spesialenheten skal vurdere om politibetjent As bruk av skytevåpen representerer et straffbart forhold, og handlingen vurderes etter drapsbestemmelsen i straffeloven § 275. Politibetjent A siktet mot Xs overkropp da han avfyrte skuddene, og Spesialenheten er ikke i tvil om at han holdt det for sikkert eller mest sannsynlig at X kom til å dø som følge av skuddene. Politibetjent As bruk av skytevåpenet under hendelsen rammes etter dette av straffeloven § 275, idet både objektive og subjektive vilkår for straff er oppfylt.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 7 av 11

Spesialenheten finner det bevist utover rimelig tvil at politibetjent B avfyrte til sammen tre skudd mot X med sin MP5. I hvert fall ett av skuddene traff X i leggen, og Spesialenheten er ikke i tvil om at politibetjent B ved dette forsettlig påførte X en grov kroppsskade, jf. straffeloven § 274, jf. § 273. Det er uklart hvor de to andre skuddene faktisk traff, men det er på det rene at ingen av disse var dødelige. Ut fra politibetjent Bs egen forklaring, legger Spesialenheten til grunn at ett av skuddene var rettet mot Xs overkropp. Blant annet på bakgrunn av den korte avstanden mellom politibetjent B og X, utelukker Spesialenheten at det var annet enn tilfeldigheter som førte til at X ikke ble truffet. Dersom han hadde blitt truffet, er det en realistisk mulighet for at han ville blitt drept. Spesialenheten er heller ikke i tvil om at politibetjent B holdt det for sikkert eller mest sannsynlig at X kom til å dø da han skjøt mot Xs overkropp. Politibetjent B har begått handlinger som både objektivt og subjektivt kvalifiserer til forsøk på drap på X, jf. straffeloven § 275 jf. § 16.

Det avgjørende spørsmålet blir om tjenestepersonene As og Bs handlinger likevel er lovlig på grunn av nødverge.

En handling som i utgangspunktet rammes av en av straffelovens bestemmelser, kan være lovlig dersom det foreligger en nødvergesituasjon og de øvrige vilkårene for nødverge er oppfylt, jf. straffeloven § 18. Bestemmelsen oppstiller tre vilkår for at en nødvergehandling skal være lovlig. For det første må den som utøver nødvergehandlingen være utsatt for et rettsstridig angrep. For det annet må handlingen ikke gå lenger enn nødvendig. Endelig må nødvergehandlingen ikke åpenbart må gå utover hva som er forsvarlig. Forsvarlighetskravet gir anvisning på en helhetsvurdering der sentrale momenter er hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker og angriperens skyld. Det er mistenktes bedømmelse av den faktiske situasjonen som skal legges til grunn ved vurderingen av om vilkårene for nødverge er oppfylt. Det gjelder både ved vurderingen av om det forelå et rettsstridig angrep og ved vurderingen av om angrepet var nødvendig og forsvarlig.

Tjenestepersonenes bruk av skytevåpen var direkte utløst av at X kom raskt mot dem med en kniv hevet. Det forelå utvilsomt et ulovlig angrep mot politiet, og det er ikke tvilsomt at det ble skutt for å avverge angrepet.

Ved vurderingen av nødvendigheten av forsvarshandlingen skal det legges vekt på den konkrete angrepssituasjonen, sammenholdt med aktuelle og realistiske handlingsalternativer. Tjenestepersonene tok kontakt med X ved anrop, og han ga først inntrykk av å overgi seg. Selv om politiet må ha vært forberedt på at X bar kniv, legger Spesialenheten til grunn at angrepet kom overraskende på dem. Angrepet var potensielt livsfarlig, tjenestepersonene hadde liten tid til å områ seg og det var behov for å reagere raskt. Ettersom avstanden til X var kort, var tilbaketrekking og flukt ikke et realistisk handlingsalternativ. Ut fra opplysningene tjenestepersonene hadde om Xs forutgående truende atferd med kniv og forfølgelse av Z, ville også fluktalternativet kunne medført at de mistet oversikt og kontroll på X, og risiko for at han ville utgjøre en fare for tredjepersoner. Spesialenheten er enig med tjenestepersonene i at bruk av pepperspray eller batong åpenbart ikke var egnet til å avverge Xs angrep. I denne situasjonen forelå ingen andre alternativer enn bruk av skytevåpen. Det var heller ikke rom for muntlig å varsle om bruk av våpen eller avfyrte varselskudd. Det var videre nødvendig å avfyrte skudd mot Xs overkropp, ettersom skudd mot mindre vitale deler av hans kropp ikke hadde effekt og han fortsatte angrepet mot politiet. Det legges til grunn at det

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 8 av 11

ikke ble avfyrt skudd etter at X ga tegn til å ha stanset og den umiddelbare faren dermed var opphørt. Spesialenheten mener etter dette at de fem skuddene som ble avfyrt var nødvendige for å avverge angrepet.

Spesialenhetens syn er videre at tjenestepersonene ikke gikk utover det som var åpenbart forsvarlig. Det er i vurderingen lagt vesentlig vekt på at tjenestepersonene A og B stod overfor et akutt og livsfarlig angrep med kniv, innenfor en avstand som tradisjonelt regnes som svært farlig.

Bruken av skytevåpen i situasjonen var også i tråd med politiloven § 6b første ledd bokstav a, som bestemmer at:

"Skytevåpen bare kan brukes når det er absolutt nødvendig og hvor lempeligere midler forgoes har vært forsøkt eller åpenbart ikke vil føre frem, i situasjoner hvor

- a. tjenestepersonen selv eller andre trues med eller utsettes for en grov voldshandling eller annen integritetskrenkelse, og bruk av våpen fremstår som nødvendig for å hindre tap av menneskeliv eller alvorlig personskade."

Spesialenheten har etter dette kommet til at politibetjent A og politibetjent B handlet lovlig da de skjøt X.

Spesialenheten bemerker at det av våpeninstruksen § 4-2 annet ledd bokstav b) fremgår at politiet ved bruk av skytevåpen "så langt det er mulig" skal ha slik kontroll med omgivelsene at ikke tredjeperson blir skadet. Spesialenheten legger til grunn at skuddene var kontrollerte og at ingen andre personer enn X ble utsatt for fare som følge av skuddløsningen. Saken er derfor avgrenset mot straffeloven § 188 om uforsiktig omgang med skytevåpen.

Etterforskningsresultatet taler etter dette med særlig styrke mot at politibetjent A og politibetjent B har opptrådt straffbart, og straffeforfølgningen mot dem henlegges som intet straffbart forhold anses bevist.

5.3 Administrativ vurdering

Etterfølgende håndtering av involverte tjenestepersoner

Muligheter for adskillelse av involverte tjenestepersoner på åstedet og i tiden frem til avhør av Spesialenheten, vil selvsagt variere fra sak til sak. I dette tilfellet, hvor hendelsen skjedde få minutters kjøring fra to politistasjoner, lå forholdene til rette for at de tre tjenestepersonene ble adskilt og ivaretatt på et langt tidligere tidspunkt. Det vises til dette ovenfor, nederst på side 6 og øverst på side 7. Det kom også raskt andre tjenestepersoner til stedet som kunne ha tatt hånd om skytevåpen, og dokumentert sikringen og den videre håndteringen av våpnene. At adskillelse ikke ble gjort er i strid med den praksis som politiet etter Spesialenhetens syn normalt følger og er uheldig. Det er meget viktig for tilliten til både Spesialenhetens etterforskning og til politiet at disse rutiner følges. Forklaringen til enheten skal være så upåvirket som mulig. Spesialenheten understreker at det ikke foreligger indikasjoner på at de tre tjenestepersonene snakket sammen på en måte som kunne påvirke forklaringene.

I foreliggende sak underbygges tjenestepersonene As og Bs forklaringer om situasjonen og skuddløsningen av objektive funn og vitneforklaringer. I motsatt fall kunne den omstendighet at patruljen kjørte sammen inn til stasjonen, selv tømte og sikret

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 9 av 11

våpnene, dusjet og la alle klær til vask, gitt grunnlag for spørsmål om troverdigheten av deres forklaringer og påstander om fjerning av bevis/spor.

Spesialenheten mener dette gir grunnlag for administrativ gjennomgang i politidistriktet. Det bør etableres rutiner på operasjonssentralen og tjenestestedene i politidistriktet for å sikre at tjenestepersoner og materiell håndteres på forsvarlig måte i saker hvor noen dør eller blir alvorlig skadet i forbindelse med politiets tjenestehandlinger. Det vises til Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2006 om Spesialenheten, del IV punkt 4.1 siste avsnitt, hvor dette er trukket opp som sentrale forutsetninger for at saksforholdet blir best mulig opplyst og at tilliten til etterforskningen ikke svekkes.

Erfaringslæring

Spesialenhetens etterforskningsplikt i saker hvor politiets tjenesteutøvelse resulterer i død eller alvorlig skade er blant annet begrunnet i at denne type saker ofte blir gjenstand for stor oppmerksomhet og vekker reaksjoner, jf. Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999. I vår årsrapport for 2021 er det i forordet merknader om politiskudd mot kniv, en utvikling vi ser ellers i Norden også. Alle saker er selvsagt forskjellig, og den taktiske tilnærming nødvendigvis ulik fra sak til sak. Som politiet er vel kjent med er likevel tid og avstand en fellesnevner ved denne type oppdrag. Spesialenheten vil i den sammenheng peke på at tjenestepersonene hadde en riktig taktisk tilnærming til oppdraget, ved at de skulle stanse på tilstrekkelig avstand for å skape seg det nødvendige spillerom. Både av denne grunn, og for den alminnelige erfaringslæring bør denne saken inngå i øvrige saker hva gjelder politiskudd mot gjerningsmann bevæpnet med kniv. Spesialenheten har i den senere tid oversendt tilsvarende saker til både politidistrikt og Politidirektoratet med samme formål. Selv om hendelsene er ulike, har alle sakene elementer som kan være nyttige som grunnlag for erfaringslæring, opplæring og utvikling av metodebruk og polititaktikk.

Vedtak

Straffeforfølgningen mot A for mulig overtredelse av straffeloven § 275 henlegges som intet straffbart forhold anses bevist.

Straffeforfølgningen mot B for mulig overtredelse av straffeloven § 274, jf. § 273 og straffeloven § 275, jf. § 16 henlegges som intet straffbart forhold anses bevist.

A og B underrettes om vedtaket ved forsvarer Y.

Xs etterlatte v/bistandsadvokatene X1 og X2 underrettes om avgjørelsen ved anonymisert vedtak.

I medhold av påtaleinstruksen § 34-7 andre ledd oversendes vedtaket til politimesteren i Øst politidistrikt og Politidirektoratet (ved anonymisert vedtak) for administrativ vurdering.

På grunn av den offentlige interessen saken er gjenstand for, vil avgjørelsen bli gjort tilgjengelig for pressen og offentligheten for øvrig så snart Spesialenheten har mottatt bekreftelse på at sakens parter er kjent med vedtaket. Avgjørelsen vil for pressen og andre være anonymisert.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 20. april 2022

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 10 av 11

Terje Nybøe
sjef

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 20.04.2022

side 11 av 11